

Till **Arbetsmiljödepartementet**
Kopia till Utbildningsdepartementet

Inspel: Studentperspektiv i regeringens nya arbetsmiljöstrategi

SFS uppmanar regeringen att inkorporera ett studentperspektiv i den nya arbetsmiljöstrategin, framförallt de delar som rör psykosocial arbetsmiljö, psykisk hälsa och likabehandling.

Ca 400 000 individer deltar i högre utbildning varje år, vilket motsvarar drygt 7 procent av Sveriges arbetskraft i åldern 15–74 år. Många studenter är unga, och arbetsmiljö och deras hälsa påverkar deras möjlighet att delta i arbetslivet och det övriga samhället under många år framåt.

Studenter är överrepresenterade vad gäller psykisk ohälsa. SFS tror att arbetsmiljön är en bidragande faktor. Det gäller särskilt den organisatoriska och psykosociala arbetsmiljön.

Konsekvenserna av en osund arbetsmiljö bland studenterna kan vara dolda men leder till väsentliga kostnader för samhället. De studenter som redan under utbildningstiden drabbas av långvarig stress, eller en obalans mellan krav och resurser, är mindre motståndskraftiga när de träder in i arbetslivet. Risker ökar då att de ska bli sjukskrivna tidigt i arbetslivet. På så sätt riskerar arbetsmiljöbrister inom högre utbildning att på lite längre sikt leda till en ökad sjukfrånvaro på arbetsmarknaden.

Arbetet med studenters arbetsmiljö har dock varit eftersatt. Studenter omfattas exempelvis inte av föreskrifterna om organisatorisk och social arbetsmiljö. Det innebär att förväntningarna inte är helt tydliga om vad lärosätena förväntas göra i sitt arbetsmiljöarbete. Vår bild är att de flesta lärosäten har ett systematiskt arbetsmiljöarbete på central nivå, men att arbetet behöver utvecklas längre ut i verksamheterna. Det finns en svårighet både för undervisande personal och studenterna att veta hur man ska engagera sig i arbetet med studenternas arbetsmiljö. Ett tydligt tecken på det är att det finns betydligt färre studerandeskyddsombud än andelen skyddsombud bland de anställda.

Jämställdhet

Arbetsmiljöfrågorna har en tydlig dimension av ojämställdhet och för att öka jämställdheten på universitet och högskolor så är det viktigt att komma till rätta med detta. Kvinnor påverkas i högre utsträckning än män av den psykosociala arbetsmiljön inom högre utbildning, vilket har flera orsaker.

För det första finns det en överrepresentation av kvinnor inom den högre utbildningen. Ca 40 procent av studenterna är män och 60 procent är kvinnor. Det innebär att förbättringar för studenters arbetsmiljö i högre grad gynnar kvinnor.

För det andra drabbas kvinnor generellt i högre utsträckning än män av psykisk ohälsa. Det innebär att insatser för att förebygga psykisk ohälsa, genom att förbättra den organisatoriska och sociala arbetsmiljön, i högre grad gynnar kvinnor. Å andra sidan innebär det att kvinnor drabbas hårdare om man låter problem med organisatorisk och social arbetsmiljö bero.

För det tredje finns det samband mellan den psykosociala arbetsmiljön och förekomsten av sexuella trakasserier. Sexuella trakasserier i sin tur drabbar kvinnor mer än män.

Sammantaget innebär detta att det skulle ha positiva effekter för jämställdheten ifall regeringen lyfte fram studenternas arbetsmiljö i den kommande arbetsmiljöstrategin.

Ansvarig myndighet

SFS önskar att regeringen tydliggör vilken myndighet som har tillsynsansvar vad gäller studenternas arbetsmiljö. Det har förts vissa diskussioner om vilken myndighet som har tillsynsansvaret för lärosätenas arbetsmiljöarbete. Å ena sidan har UKÄ det övergripande ansvaret för tillsyn av lärosätenas verksamhet. Å andra sidan har Arbetsmiljöverket ansvar för tillsyn inom arbetsmiljöområdet. Lärosätenas arbetsmiljöansvar gentemot studenter och anställda regleras i arbetsmiljölagen, och där är Arbetsmiljöverket tydligt ansvarig för tillsynen. Dock så har SFS erfarit förväntningar om att UKÄ ska tillse att lärosätena tar sitt arbetsmiljöansvar. I nuläget tycks varken departementen eller myndigheterna vara helt överens. Resultatet är att det för vår del är svårt att veta vem vi ska vända oss till och upprätta dialog med kring dessa frågor. I praktiken är ingen av myndigheterna i nuläget tillgängliga för en meningsfull och framåtsyftande dialog om studenternas arbetsmiljö.

Vår tolkning av regelverket är att det är Arbetsmiljöverket som har det fulla ansvaret. Vi anser att det i är en lämplig ordning. Det är dock ett problem att det råder olika uppfattningar och förväntningar. Vi önskar att regeringen klargör vad som gäller.

Om UKÄ har ett ansvar så skulle den rättsliga grunden för det behöva tydliggöras, inte minst eftersom enskilda utbildningsanordnarna bara omfattas av vissa delar av högskolelagstiftningen. Det är således inte säkert att UKÄ skulle ha samma ansvar för enskilda utbildningsanordnare som för statliga universitet och högskolor.

SFS föreslår därför att:

- regeringen tydligt motiverar vilken myndighet som ska ansvara för de uppgifter som rör studenters arbetsmiljö inom ramen för strategin.

Psykosocial arbetsmiljö viktigt område

Den gällande arbetsmiljöstrategin för 2016–2020 innehöll åtgärder kopplade till psykosocial arbetsmiljö, som också var ett prioriterat område. De planerade åtgärderna var bland annat uppdrag till Arbetsmiljöverket, men också inrättande av ett dialogforum för ett antal berörda aktörer.

Inom området ingår bland annat frågor om stress samt gränslöst arbete och arbetstid, två frågor vi tror att studenter är särskilt utsatta för. Men även andra aspekter av den psykosociala arbetsmiljön påverkar studenter. Vi har därför förhoppningar om att regeringen väljer att ha kvar den psykosociala arbetsmiljön som ett prioriterat område även i nästa strategi.

Dock så upplever vi att studentperspektivet hittills har saknats i arbetet.

Vår förhoppning är att regeringen redan ifrån början kan förtydliga att studentperspektivet ska finnas med inom de områden där det är relevant i den kommande strategin: Studentperspektivet kan ingå både i form av att:

- studenter blir en tydligare målgrupp i myndighetsuppdragen och myndigheternas arbete, och
- studentorganisationer ingår i de dialoger som regeringen och myndigheterna har med intressenter på arbetsmiljöområdet.

Sexuella trakasserier är en del av arbetsmiljön

Flera myndighetsuppdrag har genomförts rörande sexuella trakasserier sedan #metoo-hösten 2017. Bland annat så har Vetenskapsrådet och UHR tagit fram rapporter och hjälpt lärosätena att utveckla sitt arbete med att förebygga sexuella trakasserier. Många lärosäten har också gjort mycket för att minska risker för sexuella trakasserier och skapa rutiner för att trakasserier ska upptäckas. Denna utveckling är positiv.

Det förebyggande arbetet mot sexuella trakasserier måste fortsätta långsiktigt även när rapporteringen i media har tystnat.

För SFS finns det ingen skarp linje mellan arbetsmiljö- och likabehandlingsarbete. Båda handlar om den miljö som studenten befinner sig i och som påverkar studentens mående. SFS ser positivt på att Diskrimineringsombudsmannen nu ligger under samma myndighet som Arbetsmiljöverket. Det gör att det lättare går att ta ett samlat grepp kring frågorna. SFS ser fram emot att regeringen också klargör hur de två myndigheterna ska samverka. Det finns mycket att vinna på att alla aspekter hanteras samlat inom lärosätena. Dock så blir det dock viktigare att följa upp så att ingen aspekt glöms bort. Därför skulle SFS vara positiva till att regeringen tar ett samlat grepp kring frågorna inom arbetsmiljöstrategin.

SFS uppmanar regeringen att:

- lyfta in arbetet mot sexuella trakasserier och diskriminering som en del av arbetsmiljöstrategin

Kunskap om risker och metoder behöver öka

Kunskapsnivån om arbetsmiljö behöver bli högre på lärosätena. Vi tror inte att det handlar om att ta fram ny kunskap, utan om att brett tillgängliggöra den kunskap som redan finns. Verksamheterna är i hög grad decentraliserade och det räcker inte att arbetsmiljöarbetet äger rum centralt. Kunskapen om risker och arbetsätt behöver finnas tillgänglig på institutionsnivå, i kontakten med studenterna. Det behöver utvecklas effektiva strukturer på lärosätena för att den kunskap som finns ska komma till nytta. Som ett led i det behöver det genomföras åtgärder för att fler på lärosätena, såväl centralt som på institutionsnivå, får den praktiska kunskap de behöver för att bedriva ett meningsfullt arbetsmiljöarbete.

Kunskapshöjande åtgärder kan genomföras direkt av Arbetsmiljöverket. Det går också att i det lärosätetsgemensamma regleringsbrevet förtydliga förväntningarna på lärosätena att de själva ska utveckla arbetsmiljöarbetet. En nackdel med den senare lösningen vore dock att de enskilda utbildningsanordnarna inte skulle omfattas av uppdraget.

SFS erfar även att kunskapsnivån behöver öka hos studerandeskyddsombuden. I nuläget är kunskaperna ojämnt fördelade mellan olika lärosäten. Vid vissa lärosäten erbjuds utbildningar för studerandeskyddsombud direkt av lärosätet eller genom studentkårerna.

Vid ett antal lärosäten är antalet studerandeskyddsombud så få att det får förmodas vara svårt att bedriva ett tillräckligt omfattande arbete. Vid ett fåtal lärosäten finns det inga studerandeskyddsombud över huvud taget. Om tillgången till kunskap och utbildning ökar skulle det också bli lättare för studentkårer att rekrytera studerandeskyddsombud.

SFS föreslår därför som en del av strategin att:

- regeringen ger ett uppdrag om kunskapshöjande åtgärder om hur arbetet med studenters arbetsmiljö kan organiseras och utvecklas, till Arbetsmiljöverket eller annan lämplig myndighet.

Matilda Strömberg
Ordförande SFS
070-545 70 45 / matilda.stromberg@sfs.se